

archivu průmyslového, »které skutečně také již se sbíráním řečeného materiálu počalo a vykazuje výsledky pozoruhodné«.

Stanovisko komory obchodní lze uvítati se souhlasem, ale zároveň s přáním, aby komora obchodní plně ocenila závazky plynoucí pro ni samu. Není pochybné, že Museum technické se stane vhodnou sběrnou průmyslových i obchodních archívalií, bude-li podporováno hmotně i mravně a naleznou-li prostředky k vydržování odborných sil pro tento úkol. Příklad obchodních komor v Porýnsku může v tom býti vzorem; ve zvláštních poměrech našich ovšem nelze žádati od komor a od soukromníků příspěvků příliš vysokých. Spíše dalo by se očekávati, že po vytouženém urovnání financí zemských kruhy rozhodující ve správě zemské neodeprou trvalé a vydatné subvence určené k systemisování potřebných míst úřednických. Komory obchodní a jiné korporace, jako jest Jednota průmyslová, podepřely by potom podnik nejlépe uložením svých starých registratur v novém archivu a zjednáváním pochopení pro celou otázku v kruhu svých členů a soukromých činitelů vůbec.

Poznámky k hospodářské politice průmyslových závodů.*)

Ing. Albín Bašus.

Není zajisté potěšitelnějšího zjevu v našem novodobém životě českém, než velké úsilí nesoucí se k tomu, vybudovati silný a dobrý český průmysl, úsilí, jež prýští ze správného poznání, že kultura duševní může vzrůst a síly národa se rozvinout jen na dobrém podkladě materiálním. Toto úsilí naše, také zvané hospodářské obrození, není právě prací nejsnazší, neboť i dnes zhusta setkáváme se v našich řadách s lidmi, jimž zámožnost jest něco neslušného, ba darebáctví — u národa se teprve vyvíjejícího zjev jistě nepěkný! —

Nejde nám ovšem o to a nesmí nám ani jíti, abychom à tout prix zavedli výrobu různých tovarů, jichž dosud příslušníci našeho národa nevyráběli, to jest sice první stadium našeho hospodářského vývoje a prodělati se musí

*) Literatura použitá: A. Sperlich: Unkostenkalkulation, II. vyd., Jaenecke, Hannover 1906. — C. M. Lewin: Werkstättenbuchführung für moderne Fabrikbetriebe, I. vydání, J. Springer, Berlín 1906. — F. Leitner: Die Selbstkostenberechnung industrieller Betriebe, J. D. Sauerländer, Frankfurt n./M. 1908. — J. Lilienthal: Fabrikorganisation, Fabrikbuchführung und Selbstkostenberechnung etc., J. Springer, Berlín 1907. — W. Schiff: Die Wertminderungen an Betriebsanlagen etc., J. Springer, Berlín 1909.

— ale pro dnešní situaci hospodářskou a soutěž s cizinou to na-prosto nestačí! Tu musíme jít dále. Jest třeba — a to je druhé stadium vývojové — upevniti fabrikaci uvnitř i vně, jest nám nezbytně třeba racionálně uspořádati výrobu jak po stránce technické, tak i hospodářské.

To jsou dnes známé snahy po *organisaci v průmyslu*, jež vně jeví se v různých formách, jako kartelech, syndikátech, trustech a podobných útvarech organizačních, uvnitř pak zaváděním systému do celé výroby, soustavy předem pečlivě vypracované a na dlouhých praktických zkušenostech založené.

Jest to jmenovitě tato poslední t. zv. vnitřní organizace průmyslových podniků, jež by nás měla co nejvíce zajímati, neb jsme v tom směru u nás v Čechách (a v Rakousku vůbec!) velmi pozadu za velikými zeměmi průmyslovými.

Nelze ovšem a nesmí se pokládati organizace za účel sám; lze však předem vytknouti dva body, k nimž řádná organizace musí směřovat: předem stanoviti pochod procesu výrobního tak, aby byl co nejhospodárnější a aby z něho vyloučeny byly faktory nespolehlivé — to jest selhávající ve svých funkcích, tak na př. paměť lidská neb spolehlivost dělníka, za druhé, aby předem zcela určitě dala se stanoviti výrobní cena tovaru a produkce se ve všech fásích dala jak technicky, tak hospodářsky kontrolovati.

Charakterisují tedy moderní závody průmyslové tyto dva znaky:

- α) dokonalý, téměř samočinně funkcionující systém produkční;
- β) správný výpočet výrobních cen, což jest základem zdárného vývoje průmyslového podniku.

Co znamená důkladná vnitřní organizace tovární, nejlépe jest viděti na Americe a na novodobých snahách v Německu; pronikavá a důsledně provedená organizace byla v Americe důsledkem speciální výroby, v Německu má obráceně organizace přispět k racionalisaci výroby, tedy i k její specialisaci. U nás nedostatek dobře organizovaných továren dává to cele cítit v méně vyspělé naší industrii vůbec, jmenovitě pak tím, že náš průmysl méně jest schopen soutěžit s cizím na trzích světových.

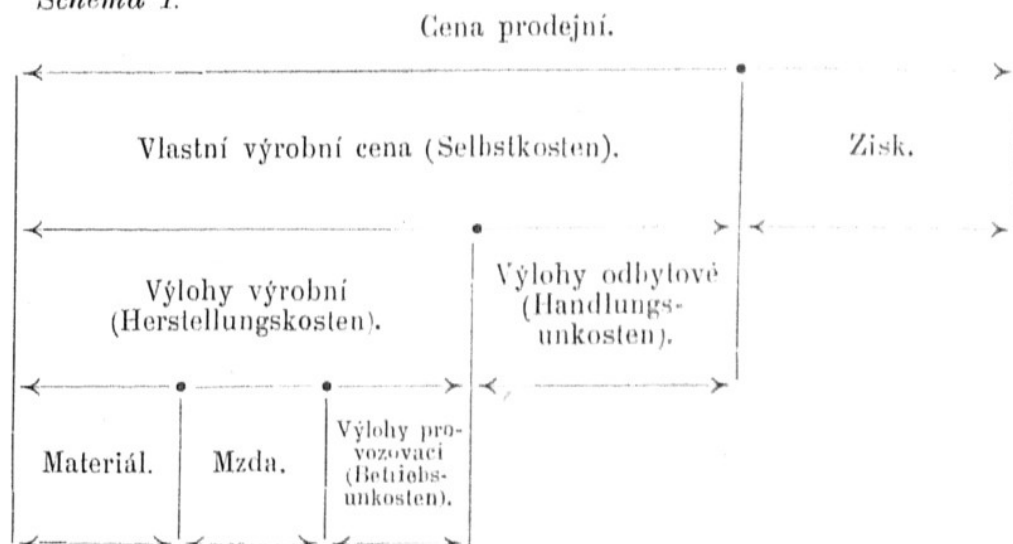
Z otázek, jež s organizací vnitřní úzce souvisí a pro hospodářskou politiku průmyslových závodů jsou směrodatny, chci ukázati na některé, jež u nás jsou až příliš zanedbávány; jsou to jmenovitě:

1. řádná kalkulace výrobních cen,
2. mzdy neproduktivní,
3. otázka režijních přírážek,
4. odpisy a znehodnocení výrobních prostředků.

Řádná kalkulace výrobních cen jest základem zdravého podnikání průmyslového; jde tu v první řadě o t. zv. kalkulaci dodatečnou, jež stále kontroluje produkci v každém směru a tak, jak jest neocenitelnou pro

účelnou politiku obchodní, je i nezbytnou pro stanovení ceny prodejní. Pro porozumění dalších vývodů podávám schema ceny prodejní a jednotlivých jejích složek, jak obvyklé jest v dnešní technické literatuře německé. (Viz schema I.)

Schema I.

Toto schema ukazuje nám současně, jaké jsou podklady řádné kalkulace; jsou to:

- a) stanovení a kontrola spotřeby materiálu, což děje se buď skladními výkazy — na každou objednávku rozepsanými — neb vykazuje se materiál na zadní straně dělnických lístků;
- β) řádné výkazy mezdní stanovící přesně mzdu, jež připadá na ten který tovar, což děje se všeobecně skoro zavedenými lístky pro práci akordní a časovou — po případě — ve špatně organizovaných závodech — dle knížek dělnických;
- γ) správné rozdělení jak přírážek provozovacích tak správních; o těchto pojednám zvláště, neboť jest nejtěžší úlohou při kalkulaci rozdělení přírážky tak — aby každý jednotlivý výrobek nesl skutečně jen ty výlohy, které způsobil — a v rozdělení jich a stanovení jich výše tkví těžiště řádné kalkulace!

V tomto směru nejvíce se u nás dělá v oboru mezdním; máme již dnes četné závody, které velmi pečlivě zaznamenávají mzdy — ba rozepisují pro každý jednotlivý kus zvláštní lístky, v t. zv. akordních kancelářích — naprosto však zanedbávány jsou výkazy skladní a přírážky provozovací. A tu jest s důrazem na to poukázat: mzda nečiní při mnohých výrobcích dnešní industrie více, než malou část prodejní ceny! A tak, jak vývoj pokračuje, při stále stoupající výrobě strojové, bude podíl mezdní na ceně výrobku stále menší a menší! Poněvadž pak technický vývoj s jedné strany vede k snížení výrobních cen, společenský vývoj na druhé straně ke zvýšení mezd, ve všech státech, kde

blahobyt vzrůstá — nezbyvá nic jiného — než docílití snížení cen výrobních řádnou, promyšlenou organizací produkční.

Z těchto důvodů pokládám za špatnou politiku obchodní docilovati při klesající konjunktuře snižování výrobních cen — snižováním produktivních mezd dělnických; zde jest jediná cesta správná a vždy možná: snižovati výdaje režijní, a to i provozovací i odbytové! Nesprávná kalkulace — a takovou našli bychom jistě ve značné části našich průmyslových závodů — má přímo zhoubný vliv na průmyslové podnikání: nejen tím, že nikdy není jasno o tom, co se vyzíská a na čem se vyzíská, neboť není tu podkladu pro politiku cenovou — ale jeví se i důsledky této kalkulace v nekalé soutěži a podkopává se přímo industrie nabídkami pod cenu při různých těch submisích a řízeních ofertních. Pro vnitřní vývoj závodu má nesprávná kalkulace ten špatný vliv, že jedny výrobky zdražují se na úkor druhých — a v důsledku toho i mnohá slibná odvětví se ubíjejí!

Zavést v tomto směru pořádek není jen zájmem průmyslníků; dnes razí si dráhu přesvědčení, že i tu bude musit zasáhnout moc státní a vytvořit jistá pravidla pro „**vnitřní ochranu**“ průmyslových závodů, neboť na silné, zdatné industrii spočívá dnes (společně s obchodem) tíha břemen veřejných. Pokusy v tomto směru staly se dosud v Americe a v Anglii, v této poslední jmenovitě známým zákonem *Census of Production Act* z r. 1906.*)

Z dalších charakteristických znaků dobře organisovaných závodů jest ostré rozhraničení mzdy produktivní a neproduktivní,**) také direktní a indirektní zvané. Produktivní mzdou rozumí se onen ekvivalent práce, jíž třeba jest ke zhotovení určitého výrobku bezprostředně použití, neproduktivní mzdy jsou všechny ty, jichž k výrobě jest nepřímo zapotřebí (na př. mzda za obsluhu hnacích strojů, mzda dohlážítelů, kontrolorů a pod.).

Mzdy produktivní dají se přesně zjistit a podíl jich na každém výrobku zcela určitě stanovit — proto také volí se ve většině závodů za základ přírážek provozovacích (režijních) — ač nelze si tajiti, že tento způsob kalkulace

*) Srovnej můj článek: *Statistika výrobní*, Přehled, roč. VII., č. 21.

**) Názvy »produktivní« a »neproduktivní« nesmí se tu brátí doslovně; ostatně již klasická ekonomie přesně stanovila tyto pojmy, poukazujíc jmenovitě na to, že o produktivní práci ve smyslu skutečném, produkovatí, t. j. vyrobiti či zploditi, nemůže býti ani řeči a že spíše rozumí se tím dodatí nějaké hmotě hodnotu užitečnou, jak o tom svědčí následující výroky klasických národohospodářů (viz *Handwörterbuch der Staatswissenschaften*, III. vydání, str. 576): Say praví: »Co tvoříme neb vytvořiti chceme, jest toliko užitečnost. Práce netvoří předmětů, ale hodnot užitečných.« A podobně J. S. Mill: »Veškerá lidská práce všech lidských bytostí na světě není s to, aby jen kousek látky vytvořila.«

nedostačuje — tím méně, poněvadž tyto mzdy produktivní tvoří jen malou část ceny prodejní. V tom směru zcela zavržení hodné jsou t. zv. přírážky režijní průměrné, dle nákladů provozovacích jednoho celého roku stanovené; novější generace zavedla tu diferencované přírážky, stanovené nejen dle různých skupin pracovních, ale i dle různých strojů obráběcích a místa, kde se práce koná. Tak na př. ve strojní továrně budou různé přírážky na kováře ručního a kováře při kovacích strojích; různé přírážky na frézovače a různé na zámečníka a podobně. Tento způsob jest v Německu dnes nejrozšířenější — ač již dnes se mnozí tím netají, že ani tento způsob pro řádnou kalkulaci nedostačuje.)*

Mzdy neproduktivní počítají se mezi výlohy provozovací a v ceně produktu jeví se pak co přírážky ku produktivním mzdám, jak se tyto provozovací výlohy nejčastěji počítají. Ostré rozhraničení těchto mezd jest proto velmi důležité a nese se snaha všech moderních organisátorů k tomu, aby důkladnou organisací tovární mechanicky tyto mzdy byly rozděleny. V tom směru nejlépe tomu hovoří systém, jež vypracoval *F. W. Taylor*,**) ředitel Bethlehem Steel Company. Důležitý jest poměr $\frac{\text{neproduktivní mzdy}}{\text{produktivní mzdy}}$, a to z následujícího důvodu: neproduktivní mzdy tvoří »pohyblivou« část všeobecných výdajů, jichž poměr ku produktivním mzdám tvoří tak zvanou režijní kvotu. Poněvadž pak i při klesající konjunktře zůstávají četné všeobecné výdaje stálé — na př. výdaje na úřednictvo, reklamu a pod., tu jest třeba redukovati tyto neproduktivní mzdy, aby se režie zmenšila. Pravidelně však propouští se dělníci produktivní, což jest jen **zhoršení** neblahých následků klesající konjunktury; klesnou-li totiž produktivní mzdy, klesne tím i možnost něco vyzískati a výroba se zdraží, nepřihlížíme-li již ani k tomu, že redukováním produktivní mzdy vyhánějí se dobří zapracovaní dělníci, kteří raději místo opustí, než by se spokojili s »hladovou mzdou«.

Jedná se tedy v takových případech nejen o to, udržeti výborný kmen dělnictva, ale i s těmi zařízeními a tím úřednictvem, jež nutně i v dobách největšího poklesu zůstatí musí, vyráběti pokud lze co nejvíce, byť by i zboží vyrobené krylo jen část výdajů všeobecných! Jest přirozeno, že, klesají-li mzdy produktivní a závod se vede dále, stoupají relativně všeobecné výdaje; bylo by však největší chybou chtíti snad ceny prodejní přizpůsobovati této vyšší režii — a také zkušenost nás učí, že tu ceny vlivem trhových poměrů klesají — ač výrobní cena stoupá!

*) Srovnej článek: Sind unsere Kalkulationen richtig? v časopise *Werkstattstechnik*, č. 3., roč. 1909.

**) Nejen průmyslníkům, ale i každému národohospodáři lze doporučiti vytečnou jeho knihu *Shop management* (vyšla německy v překladu Wallichsové pod názvem: *Die Betriebsleitung* u Springer, Berlín 1909).

Nejvíce zanedbávány jsou u nás při stanovení výrobních cen *výlohy všeobecné*, a to jak *provozovací* tak i *odbytové*; a přece dnes při značné jich výši — a s pokračující technikou výrobní porostou stále, jak ukazují příklady velikých podniků — jsou tyto výdaje pro cenu výrobní téměř směřodlatny!

Provozovací výlohy jeví se v ceně prodejní jako přírážky ku produktivním mzdám, *výdaje odbytové* pak jako přírážky k nákladům výrobním. Nejlépe osvětlí nám to příklad 1., jenž vzat jest z tovární praxe.

Příklad 1.

Kalkulace řemenového kotouče v rozměrech:

$D = 130 \text{ mm}$ (průměr), $B = 100 \text{ mm}$ (šířka), $C = 40 \text{ mm}$ (vrtání).

Materiál: hrubá váha 6 kg (litina)	1·08 K
Mzda: slévač	—·36 K
soustružník	—·40 K
obrážeč	—·06 K
zámečník	—·32 K
Přirážky na výlohy provozovací:	
slévač 200%	—·72 K
soustružník 200%	—·80 K
obrážeč 200%	—·12 K
zámečník 100%	—·32 K
Výlohy výrobní	4·18 K
Přirážky na výlohy odbytové 50%	2·09 K
Vlastní výrobní cena	6·27 K
Zisk 10%	—·63 K
Cena prodejní	6·90 K
Produktivní mzda obnáší	1·14 K
Výlohy provozovací a odbytové	4·05 K

Jde nyní o to, stanoviti způsob nejvhodnější, kterým by se dala v ý š e těchto přírážek zjistiti, tak aby kalkulace přiblížila se co možno skutečnosti. Zkoumáme-li jednotlivé metody, tu vidíme, že v mnohých závodech počítají přírážky:

- dle vyráběných tovarů; tento způsob jest nesprávný z toho důvodu, že bývá nejen způsob provedení u různých výrobků různý — na př. participují na výdajích pro různě cenné stroje, ale i tím, že výlohy stále kolísají;
- dle ročního průměru; tyto t. zv. průměrné přírážky jsou velmi rozšířeny, ale jest to i nejhorší způsob, jaký si lze pomysli, neboť nejen že podává zcela nesprávný obraz o skutečné ceně výrobků — ale svádí i na falešné cesty při posuzování výrobní ceny. Tento způsob má tu velikou nevýhodu, že zdražuje výrobky jedny na úkor druhých, způsobuje, že rentují se oddělení o vysokých vydáních všeobecných proti těm, která mají vydání malá, a následkem toho musí klesati výroba v odděleních, jež skutečně působí výlohy malé! Zásadou moderního podnikatele musí býti: k a ž d ý

výrobek nechť nese ty výlohy, které způsobí; tomu systém průměrných přírážek k produktivním mzdám nikterak nehoví a jest zcela zavržení hodný!

- c) dle dílen; to jsou velmi časté t. zv. *přirážky dílenské*, jež bývají i dále děleny dle jednotlivých skupin strojových; neb tu nelze si tajiti: v ceně strojů a jich výkonnosti jest veliký rozdíl, a tu třeba v tom směru vzíti i ohled při kalkulaci výrobních cen. Tak na př. v moderních strojárnách jsou stroje velmi různé ceny, vedle drahých strojů frézovacích neb amerických automatů vidíme obyčejné shapinky neb vrtačky — a tu mzdy nebývají u těchto strojů tak rozdílné, za to však podíl na amortisaci, spotřeba síly, mazadla a pod. Dílenské přirážky tudíž pro správnou kalkulaci nedostačují; tu třeba jíti dále: v Německu dnes ve strojním průmyslu jsou nejobvyklejší přirážky dle kategorií dělnických (na př. hoblovači, zámečníci, soustružníci a pod.) a tyto ještě dělí se jak dle místa, tak co do způsobu práce (ruční, strojová). Vývoj tedy ukazuje: co největší specialisace přirážek režijních jest podkladem správné kalkulace!

Správné stanovení přirážek, t. j. podílu jednotlivých výrobků na výdajích všeobecných, má nejen vnější cenu (pro stanovení ceny prodejní) — ale i cenu vnitřní: pro hodnocení investovaných prostředků výrobních; neboť zboží vyrobené pro vlastní potřebu jest třeba započítati při sestavování inventury *za cenu výrobní*, tedy s příslušnými přirážkami. Rozumí se, že přirážky mají se počítati dle toho oddělení, **v němž** dotyčný výrobek byl zhotoven, a ne dle toho, pro nějž byl zhotoven!

Tam, kde se to neděje, má to ten špatný vliv, že se tím zdražují výrobky ostatní a tím umenšuje konkurenční schopnost závodu; mimo to má to za následek posunování obchodního zisku, neb do bilancí dostanou se hodnoty nižší a tyto difference skutečných a knižních hodnot objeví se později v zisku obchodním!

Všeobecné výlohy v různých fásích produkce jsou různé: klesají a stoupají a proto jest třeba statisticky je kontrolovat a aspoň každý půl roku stanovit výši přirážek; v Americe*) jsou dnes na př. firmy, které stanoví takové statistiky týdně a to graficky. Důvody kolísání všeobecných výdajů jsou jmenovitě:

1. pohyblivé složky dané dobou (na př. světlo a topení);
2. kolísání zaměstnanosti dílen a tím i neproduktivních mezd;
3. případy mimořádné (stávka neb výluka), jež mají na tyto výlohy podstatný vliv.

*) Dr. Ing. Grimshaw: Werkstatt-Betrieb und Organisation, Hannover 1909, III. vydání.

Statistiky všeobecných výloh a jich srovnání se skutečnými výdaji pro dotyčná oddělení mají velký význam, neb ukazují hned rentabilitu jednotlivých oddělení a jsou velmi cennou pomůckou při sestavování bilancí; mimo to musí se vždy kontrolovat: zda přírážky k produktivním mzdám odpovídají poměrům výrobním, t. j. výši výdajů všeobecných pro to které oddělení.

Byla již zmínka o tom, že nesprávné přírážky režijní jsou největším nebezpečím pro obchod; neboť jedny výrobky zdražují na úkor druhých a tím výroba jedněch stoupá (těch, jež prodávány jsou se ztrátou), druhých zase klesá. Tento nesprávný postup při kalkulaci vedl v mnohých případech k úpadku dobrých firem; proto třeba s důrazem poukázat: bylo by velikou chybou považovati správnou kalkulaci za *quantité négligeable*, jak se zhusť dosud u nás v podnicích průmyslových děje. Nikoli: kalkulace jest duší obchodu!

Přemýšlíme-li o škodách, jež nesprávná organizace vnitřní (nedostatek kontroly) a nepořádná kalkulace zavíní — vnuká se nám již nadhozená myšlenka zavésti obligátně zákonem určité normy pro vnitřní organizaci tovární, a tím do jisté míry vnitřní ochranu podniků průmyslových.

Pro naše české poměry, kde jest třeba především stávající náš průmysl upevnit uvnitř i vně, bylo by třeba, aby těchto otázek, jež mají pro hospodářský podnik eminentní důležitost, bylo si více všímáno, zvláště pak na vysoké škole technické, na obchodních akademiích a podobně. Tak na př. vidíme, že v Berlíně přednáší se organizace průmyslových podniků na technice, výpočet výrobních nákladů podniků průmyslových na vysoké škole obchodní a jinde.

Mnohem více pozornosti věnuje se u nás odpisům, právě snad vlivem toho, že otázka týká se více obchodního než technického řízení podniku. Nechci zde otázku odpisů probírat dopodrobna — odkazuji tu na citovanou krásnou knížku Schiffovu — a podávám některé pozoruhodné jeho poznámky.

Odpisy jest třeba rozuměti ony hodnoty, které odpovídají opotřebení neb znehodnocení prostředků výrobních; obchodní zvyklost řadí je mezi výlohy provozovací, literatura národohospodářská mezi výlohy základní, t. j. vedle mzdy a ceny materiálu. Právně jsou odpisy ztrátou a jest třeba účtovat je na straně pasiv, hospodářsky vzato však ztrátou nejsou! Znehodnocení výrobních prostředků (strojů a nástrojů) nastává pravidelně jich použitím při výrobě; jest tedy zcela správně, nese-li výrobek v ceně výrobní onu část tohoto využití kapitálů investovaných. Tím pak, že odpisy počítají se mezi výrobní náklady a tím jsou obsaženy v ceně zboží, nastává ten zajímavý proces hospodářský, že investovaný kapitál mění se tím způsobem v kapitál oběžný. Znehodnocení prostředků výrobních nastává však i v době klidu —

tedy mimo proces výrobní; tím ovšem se výroba zdražuje a z toho plyne správná zásada pro podniky průmyslové: »V ý n o s n o s t h o s p o d á ř s k ý c h p o d n i k ů z á v i s í h l a v n ě, č a s t o n e j v í c e o d s t u p n ě v y u ž í t í p r o v o z o v a c í c h z a ř í z e n í.«*)

Odpisy dělí se na řádné, t. j. takové, které vznikají přirozeným upotřebením nebo znehodnocením, a mimořádné, jichž důvod jest nahodilé nebo nepředvídané opotřebení neb znehodnocení. Řádné odpisy jsou nutné a jsou k nim průmyslové závody nuceny obchodním zákoníkem; neméně však důležitou roli hrají odpisy dobrovolné, jež třeba považovati za rezervy vzaté ze zisku. Jest faktum, že takové rezervy zvyšují ve značné míře úvěr podniku průmyslového, ale má to i ten rub, že vyňaty jsou, jestliže jsou uloženy v hodnotách pupilárních a pod., z oběhu obchodního a tím ztrácí jen kapitál činný a nedosahuje, respektive redukuje se tím účel podniku výdělečného. Tyto dobrovolné odpisy mají také tu výhodu, že tvoří kapitál prostý dividendy; nebylo by však správné domnívati se, že čím více odpisujeme, tím lépe. Neboť, jak již bylo řečeno: odpisy musí dojíti výrazu v ceně výrobku; a poněvadž při založení podniku jest konkurence vždy velká — a ceny nutno stanoviti spíše nižší — pracovalo by se tím způsobem jen proti rozvoji podniku průmyslového, tím více, že zprvu jest opotřebení ve skutečnosti menší — později však, na př. změnou výrobního procesu, pokračuje mnohem rychleji — dá se zcela dobře předpokládati, že zavedený podnik snese odpisy větší, než podnik v začátcích.

Nebylo by však také správné odepisovati málo, jak se zhusta děje: neboť tu vykázaný zisk zvětší se o onu sumu, o níž méně bylo odepsáno — ale děje se to na úkor investovaného kapitálu; zde vidíme dosti jasně, jak jednotlivé složky hodnoty a procesu výrobního jsou na sobě závisly — jak jedna podmiňuje, respektive určuje druhou. Proto také k politice obchodní podniků průmyslových jest zapotřebí nejen důkladných znalostí obchodněhospodářských, ale i dokonalé znalosti procesu výrobního a organizace produkční — t. j. jinými slovy obsáhlého vzdělání technického!

Nejvíce chyb dělá se v technice odpisovací; jest velmi obvyklý způsob odepisovati v určitých procentech od knižní hodnoty. Jest to sice způsob pohodlný — ale zcela falešný. Cílem musí býti: odpisy buďtež činěny od ceny výrobní nebo nákupní a buďtež co nejvíce specialisovány!

Směrodatným pro velikost odpisů byl by rozdíl mezi hodnotou knižní předcházejícího roku a hodnotou provozovací v době inventury; bylo by však nesprávně účtovat na př. opravy mezi odpisy — ty mohou podávati míru znehodnocení výrobních prostředků — patří však mezi výdaje všeobecné (Unkosten).

*) Schiff: Wertminderungen etc., str. 2.

Zcela rozhodně jest se třeba postaviti proti — dnes obvyklé praxi: odepisovati totiž v určitém procentu od hodnoty knižní; proti této methodě mluví dva závažné důvody:

1. odporuje to zkušenosti a skutečnosti; neboť znehodnocení bývá ve skutečnosti na počátku menší — později však větší — odepisuje-li se dle hodnoty knižní — tu odepisuje se na počátku více, později čím dál tím méně — tedy pravý opak ke skutečným poměrům. Mimo to — obchodně politicky vzato — jest to pochybený způsob z toho důvodu, že počáteční léta zatěžují se více, než léta pozdější, o nichž lze zcela dobře předpokládati, že bude tu produkce upevněnější, a tudíž že snese odpisy větší;

2. při průměrných odpisech v procentech vyjádřených obdržíme výsledky zcela falešné. Šablonovité počítání odpisů znamená asi totéž, co průměrné počítání režijních přírážek; i tu nutno zdůrazniti: odpisy musí býti co nejvíce specialisovány. V moderních závodech jest na př. každý stroj, nástroj neb jednotlivý kus inventáře číslován a ve všeobecných výdajích má své konto. Konta tato i odpisy obstarává kalkulační kancelář spolu s dílenským účetnictvím, neb těm jest možno posouditi mnohem lépe opotřebení neb znehodnocení jednotlivých částí, než kanceláři administrační.

Mnohé z otázek zde jen letmo nadhozených daly by se shrnouti v jedinou vědu, pro niž případný název byl by »technická ekonomika« a dala by se táž definovati jako nauka o racionálním hospodaření průmyslových závodů ojedinělých a bylo by lze ji považovati za pomocnou disciplinu národohospodářskou.

Otázky zde načrtnuté nejsou snad jen zajímavý pro inženýry neb úředníky průmyslových podniků; dnes, kdy společnosti akciové stále rostou a každý i s malým kapitálem může se podniku průmyslového zúčastniti — a kdy nám, Čechům, na zdatné industrii tolik záleží, jest přímo naším příkazem všímati si otázek, které ukazují cesty, jak bychom se mohli vyvíjeti zdravě a plně; neboť nelze pochybovati o tom, že naším největším úkolem novodobého českého života jest: vybudovati silný a zdravý český průmysl!

Po národohospodářském sjezdu v Lublani.

Napsal Jan Máša.

Píši dnes, jak nebude asi všude vítáno, avšak nemohu v zájmu věci jinak. Pravdu nutno říci, třeba nepříjemnou, aby se chyby po druhé neopakovaly.

Vztahy nás Slovanů vůbec a rakouských zvláště jsou vlastně

*